

завданням вивчати особистість дитини у її стосунках з оточенням не після здійснення нею якихось актів (реакцій, вчинків, дій), а попереджуючи їх, Р. виступила на короткий час методол. засадою педагогіки. Як комплексна наука включала в себе систему дисциплін: генетична Р., колективна Р., індивід. Р. тощо. Р. входила до складу такої інтегративної науки як педологія, виступала її основою. В 1920-х роках у Харкові склалася школа укр. рефлексології: учень В. Бехтерева В. Протопопов очолив цю школу, до неї належали І. Соколянський, Г. Костюк, О. Залужний та ін. Тут же видавався журнал «Український вісник рефлексології та експериментальної педагогіки» (1925—1932), що виходив двома мовами — укр. і нім.

У Харкові та Києві при ін-тах народної освіти існували каф. рефлексології, читалися лекції для студентів III і IV курсів, велися відповідні практичні заняття. Проводилася велика експериментальна робота в навч.-виховних закладах: дитячих садках, школах, клубах. Як психол. і пед. напрям Р. припинає своє існування в сер. 1930-х років, після директивної заборони педології (1936) і була виключена в з істор.-педогогічного дискурсу.

Лит.: 1. Бехтерев В. Л. Общие основы рефлексологии человека. Ленинград, 1928. 2. Залужний О. Методи вивчення дитячого колективу (Вступ до педагогіки колективу). Харків, 1927. 3. Сухомлинська О. В. Витоки і засади української школи рефлексології // Педагогіка і психологія. Вісник АПН України, 1994. № 3. С. 107—118. 4. Сухомлинська О. Розвиток педагогічної науки // Нариси історії українського шкільництва (1905—1933): навч. посіб. Київ: Заповіт, 1996. С. 121—153.

О. В. Сухомлинська

РЕФОРМА ОСВІТИ – процес політико-адміністративних, освітніх і суспільних змін, що передбачає здійснення широкій сукупності перетворень освітньої системи загалом та кожного закладу освіти зокрема, ініціюється й поширюється як «згори вниз» (політико-адміністративний процес), так і «знизу вгору» (громадсько-пед. процес), вправує взаємні впливи чинників «серединні» і «зовнішні» (соціальний процес), включає як структурний (організаційний), так і пед. аспекти.

У сув'язі з цим розглядаємо ін. дотявні поняття. Освітнє реформування – сукупність цілеспрямованих дій держ. та громадських органів (через закони, нормативно-правові акти, інструкції, рекомендації тощо) для узгодження освіти зі зміненими політичними й соціально-економічними умовами життя суспільства. Контрреформа освіти – особливий тип законодавчо-адміністративних змін, спрямованих на гальмування, знищення, нейтралізацію здобутків попередньої реформи, що починали вступати з держ. освітньою політикою, із метою підпорядкування освіти потребам ідеології держави.

Розвиток освіти в Україні завжди супроводжувався змінами, що на певних історичних періодах у зв'язку з ідеологічними й соціальними реаліями та обраними пріоритетами переростали в кардинальні реформи. Реформи й контрреформи як особливий їх тип у держ. освітній політиці були пріоритетними, оскільки безпосередньо впливали на подальший розвиток суспільства. Реформування освіти залежить від взаємодії держ. освітньої політики та громадсько-пед. руху, від особистостей, які очолювали ці процеси, ставу освітньої сфери й пед. науки. Учитель – основний чинник у реформуванні освіти. Покладені в основу реформи принципи визначають її напрям, характер, результати. Реформування освіти не може бути успішним, якщо здійснюється як потік постійних, локальних змін, часто суперечливих, концептуально необ'єднаних, не має широкій підтримки та розуміння в освітані і суспільстві. Освітні реформи або контрреформи в різні історичні періоди були істотним важелем розвитку цієї галузі (структура, зміст освіти, організаційні засади, методи навчання тощо) і пед. науки як у позитивному, так і негативному аспектах.

Лит.: 1. Березівська Л. Д. Реформування шкільної освіти в Україні у XX столітті: монографія. Київ, 2008. 2. Василюк А. З теорії освітніх реформ // Шлях освіти. 2006. № 4. С. 22—26. 3. Василюк А. В. Історія шкільної освіти в Польщі: історія і сучасність: монографія. Ніжин, 2007. 4. Кремень В. Г. Освіта і наука України. Шляхи модернізації: факт. роздуми, перспективи. Київ, 2003. 5. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / НАПН України; за заг. ред. В. Г. Кременя. Київ, 2016. 6. Сбруєва А. А. Тенденції реформування середньої освіти розвинених англомовних країн в

контексті глобалізації (90-ті рр. ХХ–початок ХХІ ст.):
монографія. Суми, 2004.

Л. Д. Березівська